ڕێی پەروەردەیی و کولتووریی گۆڤارەکانی منداڵان.. ڕزا شوان

گۆڤارەکانی منداڵان، ئەو گۆڤارە نووسراو و چاپکراوانەن، کە بۆ پێی قۆناغەکانی تەمەن و گەشەکردنی منداڵان، لەلایەن گەورەسالانەوە بابەتە هەمەڕەنگەکانیان بۆ تایبەتی بۆ منداڵان دەنووسرێن و ئامادەدەکرێن و چاپ دەکرێن. دەکرێت منداڵان خۆشیان بۆ هەندێک بابەتی ساووک و ئاسان و کوورت، بۆشداریان تێدا بکەن.
گۆڤارەکانی منداڵان، یەکێکە لە هەکارە گرنگەکانی میدیای منداڵان. سەرچاوەیەکی گرنگە لە سەرچاوەکانی پەروەردەکردن و ڕۆشنبیریکردنی منداڵان. بۆشوازێکی وێژەیی و هونەریی ناسک و جوان، بە زمانێکی شیرین و ساکار و ئاسان و ڕەوان، کە لەلایەن نووسەران و هونەرمەندانی و دیزاینەساز ازانی شارەزا و بە ئەزموون لە بواری نووسین و هونەری وێنەکێشانی گۆڤارەکانی منداڵانەوە، بابەتە هەمەجۆرەکانی ئامادەدەکرێن و بە شێوەیەکی هونەریی جوان و سەرنجڕاکێش دەڕازێنرێنەوە و بە چێژوەرگرتن و سوودبەخشین، دەخرێنە بەردەستی منداڵانی هەگری خوێندنەوە.
مێژووی سەرهەڵدانی گۆڤارەکانی منداڵان، لە زۆربەی وڵاتانی جیهاندا، بە قۆناغێکی نزیک دەگەڕێنەوە. بە یەکەمین جار لە هەموو جیهاندا، لە سەدەی هەژدەمدا، لە وڵاتی فەرەنسادا، یەکەم گۆڤاری منداڵان، بە ناوی (هاوڕێی منداڵان) ەوە دەرچوو. ئەم گۆڤارە لە ساڵی (١٧٤٧ـ تا ـ ١٧٩١) چەندین ژمارەی لێدەرچوو.
یەکەمین گۆڤاری منداڵان لە کوردستان دا، کە بە زمانی کوردی دەرچوو، گۆڤاری (گەوگاڵەی منداڵانی کورد) ە، کە لە ساڵی (١٩٤٦) لە سەردەمی کۆماری کوردستان
لە شاری مەهاباد دەردەچوو. تەنیا (٣) ژمارەی لێدەرچوو.
لە دوای گۆڤاری گەوگاڵەی منداڵان، لە باشووری کوردستان دا، دووەم گۆڤاری منداڵان بە زمانی پەتی و شیرینی کوردی. بە ناوی (ئەستێرە) ەوە لە شاری سلێمانی دەرچوو. کە پاشکۆی گۆڤاری (ڕۆژی کوردستان) بوو. لە مانگی حوزەیرانی (١٩٧٢) دا یەکەم ژمارەی

ئەستێرە دەرچوو. سەرکی نووسین، شەهید (ساڵح یوسفی) بوو، دەستەی نووسەرانیش، کەمەکێک لە مامۆستایانی خوێندنی باڵا (رزگار شەوقی، ئەحمەد عەلی بەرزنجی، عەبدولکەریم مەحمود شێخانی، سدیق مەحمود بەرزنجی). لەم پەرتووکەدا (چاوخشانێک بە مێژووی ئەدەبی منداڵان: ٢٠١٥) بە درێژی باسم لە گۆڤارکانی منداڵان بە گشتی و گۆڤاری گۆگای منداڵانی کورد و گۆڤاری ئەستێرە بە تایبەتی کردووە. زۆر بە کورتی دێنە سەر کۆکی باسکەمان، ڕەنگی گۆڤارکانی منداڵان.
لە پەروەردەکردن و ڕۆشنبیریکردنی منداڵان.
میدیای منداڵان، لەوانەش گۆڤارکانی منداڵان، تەنیا لاپەڕەی ڕەنگاوڕەنگ و وێنەی جوانی سەرنجڕاکێش نین. بەڵکو یەکێکن لە دیارترین و کاریگەرترین ئامرازەکان بۆ داشتنی کەسایەتیی هاوسەنگی منداڵان. گۆڤارە ئامانجدارەکانی منداڵان، ئامرازێکی گرنگی کولتووری و ڕاگەیاندنن. سوود و خێشی بۆ منداڵان دەبەخشن. بۆشدارن لە دروستکردنی ناسنامەی ڕۆشنبیریی منداڵان دا. زۆرجار لە دوای پەرتووک، گۆڤارکانی منداڵان، یەکەم شتن کە منداڵان دەیانخوێننەوە. گۆڤارکانی منداڵان، لە گرنگترین ئامرازکانی پەروەردکردنی ناڕاستەوخۆی منداڵانن.
هەندێک کەس پێیان وایە، بە داهێنان و بۆاوبوونەوەی ئینتەرنێت و ئایپاد مۆبایلە زیرەکەکان و شاشەکان و گۆڤارە دیجیتاییەکان، چیتر گۆڤار و پەرتووکە کاغەزییەکانی منداڵان، باویان نەماوە. ئەم بۆچوونە ڕاست نییە. خوێندکارانی منداڵان زیاتر لە جاران بەرکەوتەی دەقەکان دەبن. بۆیە تۆژینەوەیەکی ناوەندی ئوسترالیا، کە لە ساڵی (٢٠١٦) لەسەر خوێندنەوەی منداڵان ئەنجام دراوە، ساغی کردووەتەوە کە زۆرێک لە منداڵان دەقی چاپکراویان پێ باشترە، لە مادە دیجیتاییەکان. تەنانەت ئەو خوێنەرانەش کە لە ڕەی ئامێرە ئەلیکترۆنییەکانەوە، حەز بە خوێندنەوە دەکەن، زۆرجار زیاتر لە دەقە دیجیتاییەکانەدا، بابەتی چاپکراو دەخوێننەوە.
منداڵان پێویستیان بە پەرەپێدانی شارەزایی لە خوێندنەوەی ئەم شێوازە جیاوازانەی نووسین هەیە. بە ئەوەی ببنە خوێنەر و نووسەری سەرکەوتوو و متمانە بەخۆبوو لە تەمەنی گەورەییاندا. گۆڤارکان هاندەری منداڵانن، بۆ خوێندنەوەی شێوازی نووسینی جەراوجەر. وەک: چیرۆک، هەنراوە. پەخشان، شانامە، مەتەڵ، زانیاری،.. هتد.

ئاو خوێندکارانەی لە قەناغی قوتابخانەی بنەڕەتی دان و بوونە بە هاوڕێی گەڕەکانی منداڵان و بازنادن بەسەر خوێندنەوەیان، ئاستی ئەکادیمی و ڕۆشنبیری و زانستیی گشتییان، بەرزتر، لەچاو خوێندکارە هاوتەمەنەکانیان، کە گەڕەکان ناخوێنێنەوە.
گەڕەکانی کوردیەکان بە منداڵان، سەربەخۆیی نەتەوەیی و شوناسی کولتووریمان بەهێز دەکەن. هەڕەکی کاریگەر دەگەڵن لە ئاشناکردنی منداڵانی کوردمان بە مێژوو و جوگرافیای کوردستان و بە کولتوور و کەلەپوور و بە بەها و داب و نەریتی ڕەسەن و بە کەسایەتییە ناودارانی نەتەوەکەمان. گەڕەکانی منداڵان چیرۆک و هەنراوە لەسەر پاڵەوان و هەما نەتەوەیەکانمان و جوانی سروشتی کوردستان و هێوا و خۆنەکانی منداڵانی کوردمان دەخنەووە. بابەتە هەمەجۆرەکانی گەڕەکان، بە زمانێکی کوردی شیرین و سادە و ساکار، تێشک دەخەنە سەر دەستکەوتە نەتەوەییە مەدەرنەکان. گەڕەکی کوردیەکان بە منداڵان، ناڕاستەوخۆ سەز و خۆشەویستی و دەسزی و هاوبەستبوون، بە کورد و کوردستان و ڕۆحی خۆشەویستی و دڵڤانی هاوڵاتی و هاوکاری و ژینگەدۆستی و بەخشین، لە منداڵانی کوردمان دەوەسنن. ئەم ناوەڕۆکە ئامانجدارانە، یارمەتی منداڵانی کوردمان دەدەن پەیوەندی سەزداری نەتەوەییان بەرزتر بێتەوە و لە پەناوی هەنادیی هێوا و خۆنەکانیان و داهاتووی دەخوازیان، کەشش بکەن و کەنەدەن. تا زیاتر بخوێنێنەوە، زیاتر وەردەگرن و دەبەخشن.
گەڕەکی نموونەیی و کوالیتییە بەرزەکانی منداڵان، پێویستە بابەتی پەروەردەیی و ڕۆشنبیری جەراوجەر لەخۆبگرن. بەشدارن لە گەشەسەندنی ڕووشتی و کولتووری و لە داهەنان. بە کورتی گەڕەکانی منداڵان پێویستە ئەم بابەتە سەرەکییانە لەخۆبگرن:
بابەتی کولتووری (ڕۆشنبیری): بریتین لە چیرۆک، هەنراوە، پەخشان، شانامە، بابەتی کولتووری تر. دەبێت بابەتەکان لە ناوەڕۆک و زمانی داشتنیاندا، لەگەڵ ئاستی منداڵاندا بگونجێن، کاریگەرییان لەسەر هەست و ڕەفتارەکانیان هەبێت.
پێویستە بابەتە ڕۆشنبیریەکان، هانی منداڵان بدەن بە داهەنان و بیرکردنەوەی و ڕەخنەگرتن. هانیان بدەن، بە چارەسەرکردنی کێشەکان، بە شێوەیەکی بابەتیانە.
بابەتی زانستی: بریتین لە هەوا و زانیاریی پێویست بە دەزینەوە و داهەنانەکانی ئەم دواییە و پێشکەوتنە

تەکنەلۆژیەکان و بوارە جەراوجۆرەکانی زانینی مرۆڤ. پەیوەستە بابەتانە زانیاریەکان بە منداڵان گونجاوبن. زانیاری و زانستی گشتیی منداڵان بەرزبکەنەوە، بتوانن پەرە بە توانا دەروونییەکانیان بدەن.
بابەتەکانی چەژ و خۆشی: ئەم بابەتانە چەندین شێوەیان هەیە و چەندین شێواز و ستایل بەکاردەهێنن، وەک: مەتەڵ، مەتەڵکانی وشەی بەپاو، جیاوازییەکانی نێوان دوو وێنەی لایەکچوو، ناوەڕۆکی گاڵتەجاڕی و نوکتە و پێکەنین،... هتد.
بەشداریکردنی خوێنەران لە ستافی گۆڤارەکان دا: تا ئێستا بەرچاوم نەکەوتووە کە منداڵێک ناوی لە ستافی گۆڤارە کوردی و عەرەبییەکاندا هەبێت. گەر منداڵان لە ستافی گۆڤارەکاندا هەبن، گەر هەمایش بن. منداڵانی خوێنەر ئەو هەستیان لا دروست دەبێت. کە بەشێکن لە گۆڤارەکە.
وێنەی کەشراوی ڕەنگاوڕەنگ یان فەتۆگرافی: وێنە ئامرازێکی گرنگی دەربڕینە و توخمێکی تەواوکەری ناوەڕۆکی بابەتەکانی گۆڤارەکانی منداڵانن و سەرنجیان ڕادەکێشن. زۆرجار وێنە جوانەکان، کەموکوڕی و لاوازیی بابەتەکان پەدەکەنەوە. وێنە جوانەکان کاریگەرییەکی بەرچاویان لەسەر داشتنی هەشیاری جوانکاری هەیە.
پێشنیارێک بە گۆڤارەکانی منداڵان: پێشنیاری ئەو دەکەم، لە گۆڤارەکانی منداڵاندا، گۆشەیەک هەبێت بە ناوی "نووسەرانی داهاتوو" هەرجارەی نووسینی منداڵێکی بەهرەمەند: چیرۆکنووس، هەنراوەنووس، یا هەر نووسینێکی تر بێت. با سادە و سووک و ئاسان و کورتیش بن. جوانترە کە وێنەیەکی ئەو منداڵە نووسەرە، لەگەڵ بابەتەکەیدا دابنرێت. ئەم گۆشەیە دەبێت بە هاندان و بە وروژاندن بە منداڵانی بەهرەمەندی نووسینی چیرۆک و هەنراوە و پەخشان. بە دەرخستنی بەهرەکانیان.
دوبەی: ٢٠٢٦